

De trek van de Nederlandse Stormmeeuwen *Larus canus*

The migration of Dutch Common Gulls *Larus canus*

KLAAS KOOPMAN

De Stormmeeuw is onder de zes in Nederland broedende meeuwen een nieuwkomer (eerste broedgeval in 1908). De broedpopulatie werd in 1962 op 660 paar geschat (Braaksma 1964); de huidige populatie bedraagt c. 11 000 paren, voornamelijk broedend langs de Noordzeekust van Noord-Holland en op de Waddeneilanden (SOVON 1987). Hoewel er tot en met 1985 zo'n 20 000 nestjongen van Stormmeeuwen in Nederland zijn geringd (waarvan 96% na 1962), is er tot nu toe geen gedetailleerde uitwerking van de ringresultaten uitgevoerd. In dit artikel zal de trek van de Nederlandse Stormmeeuwen worden beschreven aan de hand van de terugmeldingen van als nestjong in Nederland geringde vogels.

Materiaal en methode

Voor dit onderzoek werd gebruik gemaakt van de terugmeldingen van als nestjong in Nederland geringde Stormmeeuwen die in mei 1986 aanwezig waren in het archief van het Vogeltrekstation te Heteren. In totaal waren 1162 terugmeldingen beschikbaar. Hiervan werden de terugmeldingen uit de maanden juni-augustus van het eerste kalenderjaar op minder dan 10 km van de ringplaats niet gebruikt. Aangenomen werd dat deze betrekking hadden op niet-vliegvlugge vogels die nog in de broedkolonies verbleven. Ook werden de terugmeldingen van eerstejaars vogels uit de maanden september-februari op minder dan 10 km van de ringplaats weggelaten als werd vermoed dat deze betrekking hadden op vogels die reeds voor het zelfstandig worden, waren gestorven (reeds lang dood en dergelijke). In beide gevallen werd 10 km als arbitraire grens aangehouden in verband met verschillen in nauwkeurigheid in de omschrijving van de ring- en vindplaatsen. Tenslotte werden terugmeldingen niet gebruikt als de vinddatum onnauwkeuriger was dan Euring-code 4 (twee weken vóór en na de vinddatum bijtel-

len), als de vogel bij het vinden al heel lang dood was of als alleen de ring of poot plus ring werd gevonden. Uiteindelijk waren 796 terugmeldingen beschikbaar voor uitwerking, afkomstig uit de volgende ringprovincies: Noord-Holland zonder Texel 548, Texel 155, Schiermonnikoog 36, Vlieland 25, Zuid-Holland 14, Rottumeroog 12, Ameland 5 en Terschelling 1. De teruggemelde vogels werden onderscheiden in vier leeftijdsgroepen: eerste-, tweede- en derdejaars (tot en met juni van respectievelijk het tweede, derde en vierde kalenderjaar) en adult (vanaf juli van het vierde kalenderjaar).

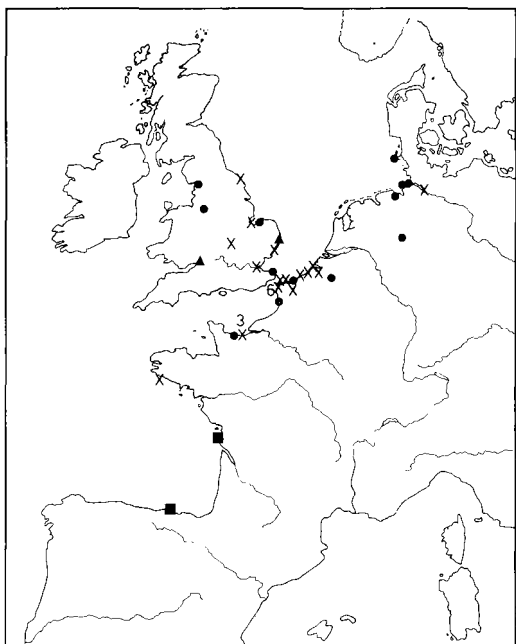
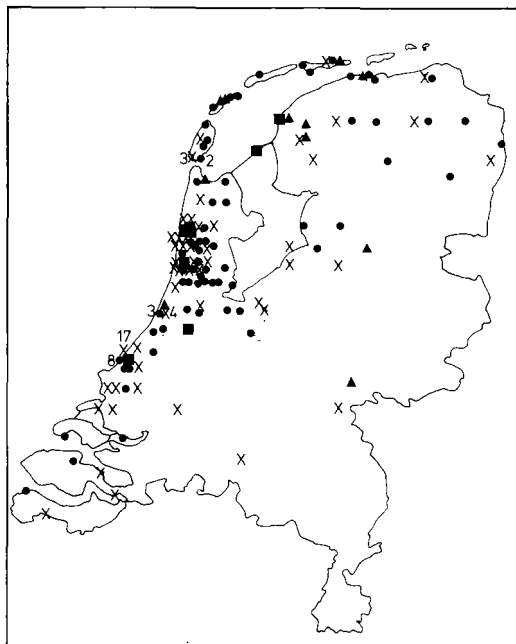
Terugmeldingen uit de herfst (juli-november)

Eerstejaars Stormmeeuwen verspreiden zich na het vliegvlug worden in alle richtingen (figuur 1). Op 29 juli werden uit Engeland reeds twee vogels teruggemeld. In augustus zet dit patroon zich versterkt voort, hetgeen bleek uit vijf terugmeldingen uit Bondsrepubliek (BR) Duitsland en twee uit West-Engeland. Het merendeel van de vogels werd echter uit Noord- en West-Nederland teruggemeld, zowel langs de kust als uit het binnenland. In september en oktober is er sprake van een wat meer zuidwaarts gerichte trek met veel terugmeldingen uit Zuid-Holland (hoofdzakelijk door ringers gevangen vogels) en langs de Kanaalkust van het Europese vasteland. Er was nog één terugmelding van 20 oktober uit BR Duitsland. November gaf weinig terugmeldingen; wel kwamen al de eerste terugmeldingen uit ZW-Frankrijk en Spanje. In september-november werden significant meer eerstejaars Stormmeeuwen op meer dan 50 km afstand van de ringplaats aangetroffen dan in augustus (tabel 1).

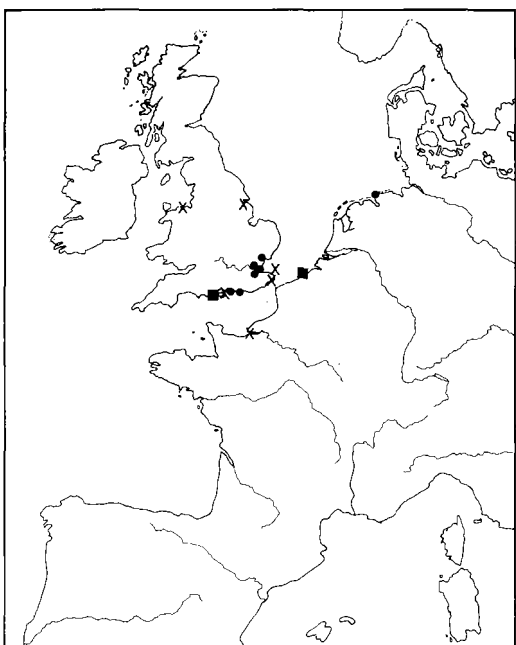
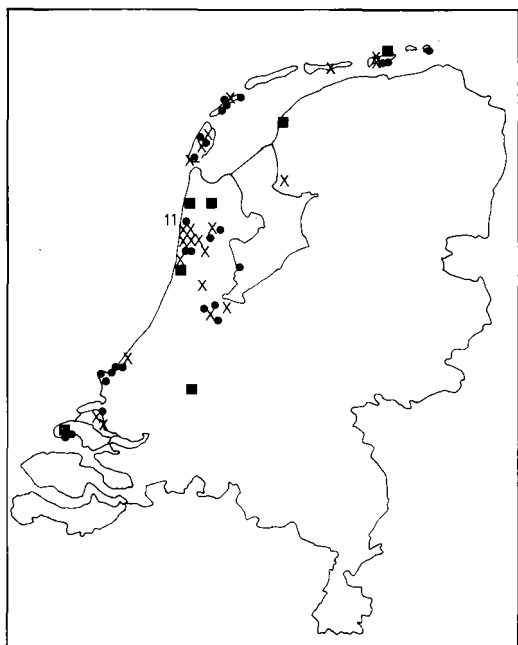
Terugmeldingen van adulte Stormmeeuwen (figuur 2, zie ook figuur 5) kwamen in juli vrijwel alle

Tabel 1. Aantal terugmeldingen boven 50 km (tussen haakjes in percentages). *Numbers of recoveries above 50 km (percentages in parentheses; eerstejaars = first year).*

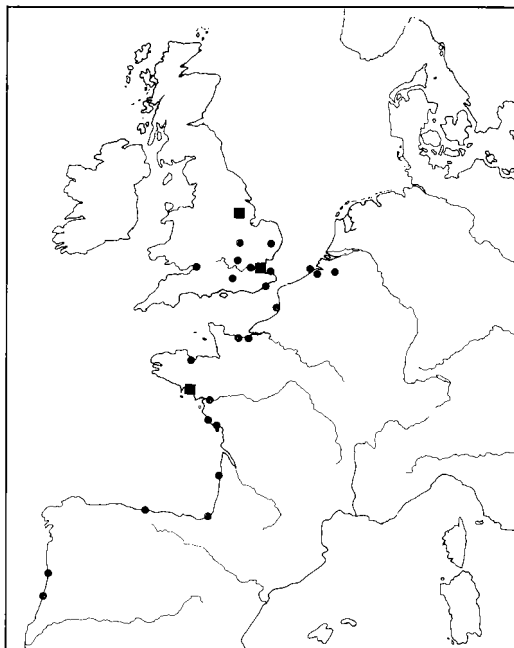
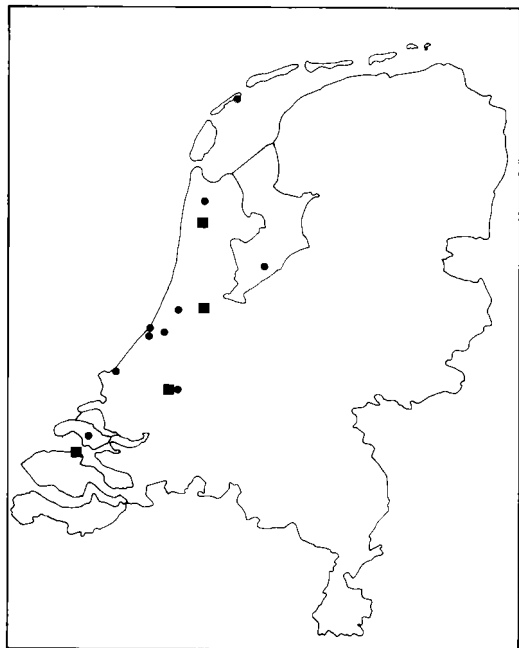
Periode	Leeftijd	N (%)	Significantie
Augustus	eerstejaars	92 (50)	P < 0.01
September-november	eerstejaars	103 (70)	
Augustus	adult	44 (30)	P > 0.05
September-november	adult	37 (41)	
December-maart	eerstejaars	40 (90)	P < 0.01
December-maart	adult	94 (52)	

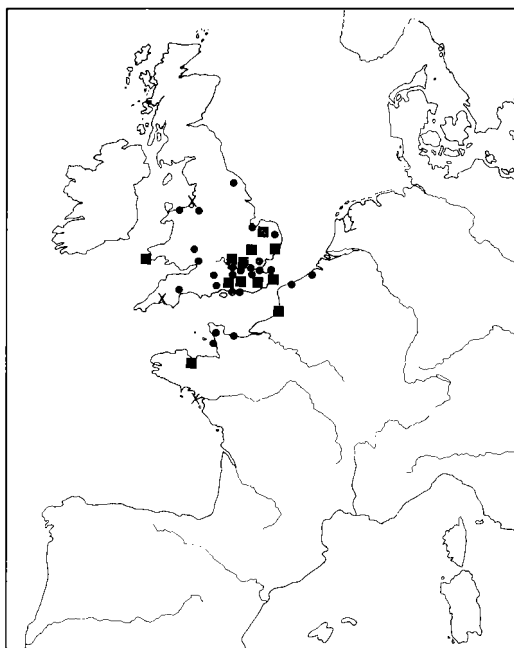
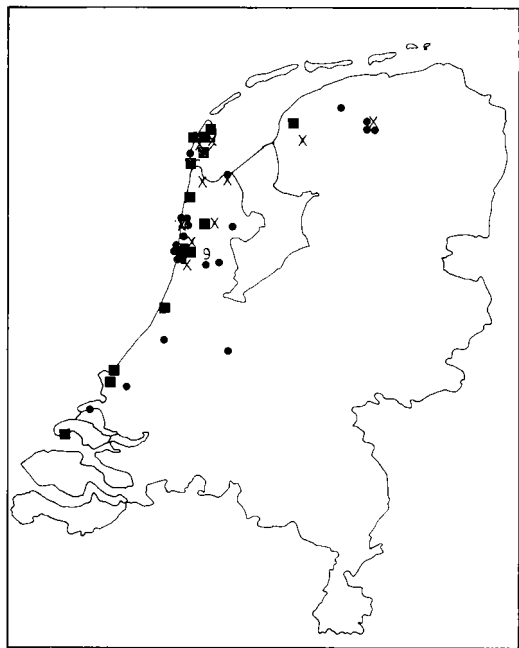
Figuur 1. Terugmeldingen van eerstejaars Stormmeeuwen uit het najaar. *Places of recovery of Common Gulls in their first autumn.* (▲) juli July, (●) augustus August, (×) september-oktober September-October, (■) november November

Figuur 2. Terugmeldingen van adulte Stormmeeuwen uit het najaar. *Places of recovery of adult Common Gulls in autumn.* (●) augustus, (×) september-oktober, (■) november

Figuur 3. Terugmeldingen van eerstejaars Stormmeeuwen uit de winter. *Places of recovery of Common Gulls in their first winter.*
(●) december-februari *December-February*, (■) maart *March*

Figuur 4. Terugmeldingen van adulte Stormmeeuwen uit de winter. *Places of recovery of adult Common Gulls in winter.*
(X) december, (●) januari-februari, (■) maart

van de kolonies waar zij waren geringd of van andere potentiële broedplaatsen. Twee terugmeldingen stamden uit Engeland (19 en 31 juli) en één kwam uit Frankrijk (9 juli). Ook in augustus kwam een groot deel van de terugmeldingen nog uit de omgeving van de broedplaatsen; zes terugmeldingen kwamen echter uit ZO-Engeland. Ook in september–november kwamen er terugmeldingen uit Engeland, het merendeel echter uit de wijde omgeving van de broedplaatsen. In tegenstelling tot de eerstejaars vogels leverden adulte vogels gedurende de gehele herfst nauwelijks terugmeldingen op uit Frankrijk.

In september–november werden iets meer adulte Stormmeeuwen op meer dan 50 km van de ringplaats aangetroffen dan in augustus; het verschil is echter niet significant (tabel 1). Zowel in augustus als in september–november is het verschil tussen eerstejaars en adulte vogels gemeld op meer dan 50 km van de ringplaats significant ($X^2 = 5.09$, $P < 0.025$, respectievelijk $X^2 = 9.75$, $P < 0.0025$).

Terugmeldingen uit de winter

In december–maart werden slechts 14 eerstejaars Stormmeeuwen uit Nederland teruggemeld, alle uit de westelijke helft van het land (figuur 3). Hier stonden 26 terugmeldingen uit ZO-Engeland (10), België (3), Frankrijk (9), Spanje (2) en Portugal (2) tegenover. Tussen de vier maanden onderling leken nauwelijks verschillen te bestaan.

Ook adulte Stormmeeuwen (figuur 4) gaven in de winter relatief weinig terugmeldingen uit Nederland. Vijf van de zeven terugmeldingen van het vasteland van Friesland hadden betrekking op vogels geringd op Schiermonnikoog en Rottumeroog. Vier hiervan werden gevangen door een ringer. Voor het overige beperkten de terugmeldingen zich tot West-Nederland (waarvan negen vogels gevangen door dezelfde ringer). Tegen 54 terugmeldingen uit Nederland stonden er 40 uit andere landen: België (1), Frankrijk (7) en Zuid-Engeland (32). De terugmeldingen ten zuiden van België kwamen minder zuidelijk dan die van eerstejaars vogels (terugmeldingen van adulte vogels uit Spanje en Portugal ontbraken zelfs geheel). Afgezien van vijf terugmeldingen van Texel wezen de terugmeldingen uit maart nog niet op terugtrek naar de broedgebieden. Eerstejaars Stormmeeuwen werden in de winterperiode significant vaker op meer dan 50 km van de ringplaats aangetroffen dan adulte vogels (tabel 1).

Zij werden gemiddeld ook tweemaal zo ver teruggemeld als adulte vogels (tabel 2). Eerstejaars vogels werden significant vaker uit Frankrijk, Spanje en Portugal teruggemeld dan adulte vogels ($X^2 = 13.7$, $P < 0.01$), adulte vogels vaker uit Engeland (34% tegen 25% eerstejaars), hoewel het verschil niet significant is.

Tabel 2. Gemiddelde afstand (km; tussen haakjes standaardafwijking) tussen ring- en vindplaats van Stormmeeuwen teruggemeld in december–maart. *Mean distances (km; in parentheses s.d.) between ringing and recovery places of Common Gulls in December–March.*

Leeftijd	N	Afstand	Mediaan
Eerstejaar 1st	40	430 (440)	330
Tweedejaars 2nd	22	291 (301)	278
Derdejaars 3rd	18	245 (237)	169
Adult	94	201 (216)	80

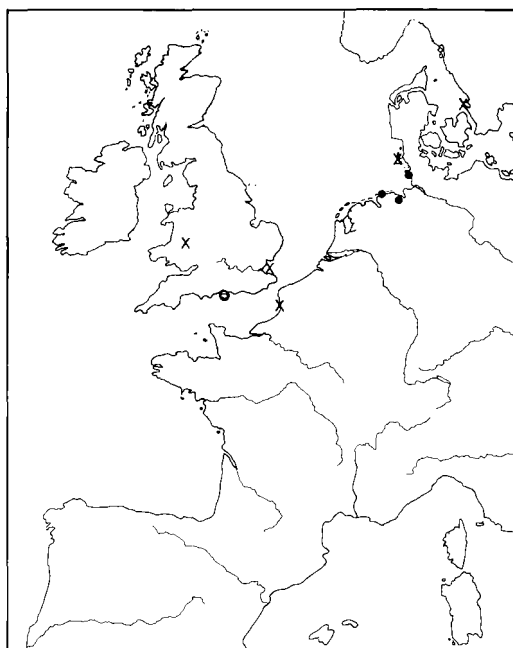
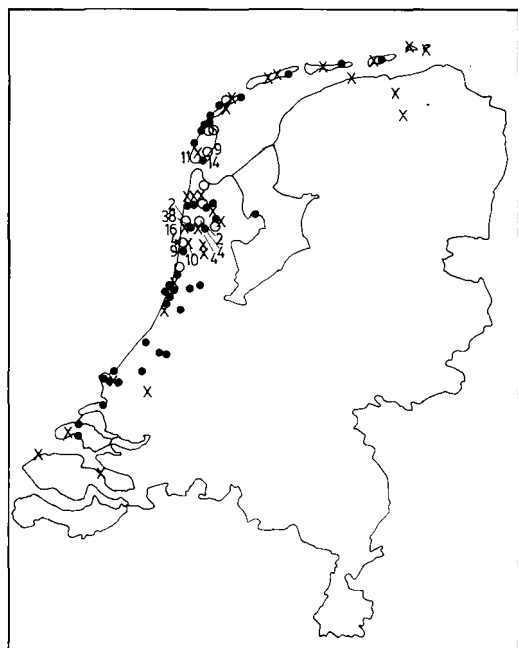
Terugmeldingen van adulte vogels uit het broedseizoen (april–juli)

In april was er nog slechts één terugmelding uit Engeland (8 april dood gevonden). De overige april-, mei-, juni- en juli- terugmeldingen van adulte Stormmeeuwen kwamen vrijwel alle uit de directe omgeving van broedkolonies (figuur 5). De terugmeldingen uit Engeland en Frankrijk uit juli zijn reeds bij de herfsttrek genoemd. Verder werden er vier vogels teruggemeld uit BR Duitsland (drie uit juni, één uit juli) en één uit Zuid-Zweden (juli). Vier hiervan waren in Noord-Holland, één op Schiermonnikoog geringd. Eén van de Duitse vogels uit juni werd als broedvogel opgegeven. In elk geval komen enkele in Nederland geboren Stormmeeuwen in latere jaren dus (noord)oostelijk van ons land tot broeden.

Volgens Arbouw (1985) zijn begin mei op Texel alle broedvogels in de kolonie gearriveerd. Daar in juli de eerste wegtrek reeds werd geconstateerd (zie paragraaf herfsttrek), lijkt het derhalve het meest verantwoord alleen terugmeldingen van adulte Stormmeeuwen uit mei–juni te bekijken om de mate van trouw aan het geboortegebied te bepalen. Van de 103 adulte Stormmeeuwen werden 58 in mei–juni op minder dan 10 km afstand van de ringplaats gemeld, 15 op 10–25 km, 20 op 26–60 km en 10 op meer dan 60 km. Deze laatste groep bestaat uit twee Noordhollandse vogels uit Zeeland, twee Noordhollandse en twee Texelse uit Zuid-Holland, twee Noordhollandse en één vogel van Rottumeroog uit BR Duitsland en één Noordhollandse vogel van Terschelling. In de groep 26–60 km zitten acht vogels van Noord-Holland uit Texel en drie van Texel uit Noord-Holland. Ook tussen Texel en Vlieland was uitwisseling: twee naar Vlieland en één naar Texel. In totaal werden 25 vogels in mei en juni buiten de ringprovincie teruggemeld: 14 noord en oost, 11 zuid en west daarvan.

Terugmeldingen van subadulte vogels

Eerstejaars vogels gaven in april–juni relatief weinig terugmeldingen uit de omgeving van de broedkolonies (figuur 6; tien uit Nederland en tien uit de overwinteringsgebieden zuid en west hiervan).

Figuur 5. Terugmeldingen van adulte Stormmeeuwen uit het broedseizoen. *Places of recovery of adult Common Gulls in the breeding season.*
(○) april April, (●) mei-juni May-June, (×) juli July

Tweede- en derdejaars vogels werden in deze maanden vooral uit de omgeving van de broedkolonies teruggemeld (figuur 6 en 7). Terugmeldingen uit de herfst beperkten zich voor wat betreft Nederland tot het westen en het noorden. Tweedejaars gaven in de herfst nog opvallend veel terugmeldingen uit Frankrijk (10) te zien (tegen acht uit Engeland). Bij de derdejaars beperkten de terugmeldingen zich tot Engeland (5). De winter gaf een vergelijkbaar beeld als de herfst. Subadulte Stormmeeuwen werden in de winterperiode aanzienlijk minder ver van de ringplaats aangetroffen dan eerstejaars, maar iets verder dan adulte vogels (tabel 2).

Aard terugmeldingen

De terugmeldingen hebben betrekking op een relatief klein gebied. Hierdoor is de terugmeldingskans met betrekking tot dood gevonden vogels, verkeers- en draadslachtoffers en dergelijke in het gehele terugmeldingsgebied waarschijnlijk vrij constant. Verschillen in terugmeldingskans kunnen wel optreden bij vogels die opzettelijk door mensen (jagers, ringers) worden bemachtigd. Van de terugmeldingen heeft 85.2% betrekking op niet-opzettelijk bemachtigde vogels, voornamelijk dood gevonden, 5.4% op vogels die zijn geschoten of gevangen (door niet-ringers) en 9.4% op door ringers gevangen (= gecontroleerde) vogels. Uit de drie belangrijkste terugmeldingslanden (Neder-

land, Engeland, Frankrijk) is het percentage opzettelijk bemachtigde vogels nergens hoger dan 20% (tabel 3). België, Spanje en Portugal blijken vanwege het hoge percentage opzettelijk bemachtigde vogels als overwinteringsgebied (nog) minder belangrijk te zijn dan de terugmeldingen doen vermoeden. Verder flatteren de in de herfst in Zuid-Holland (25 eerstejaars) en in de winter in Noord-Holland (13 adulte) gecontroleerde vogels het beeld enigszins.

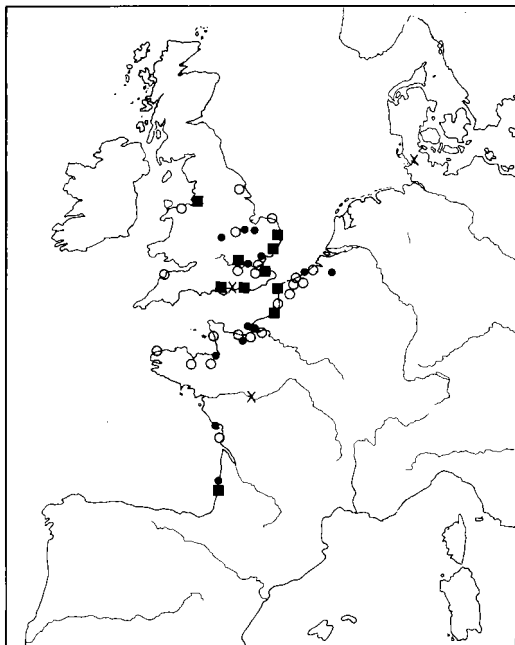
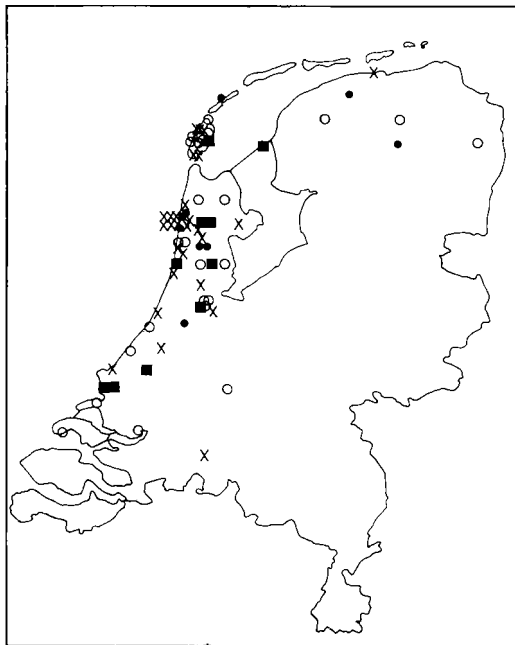
Discussie

In Nederland geboren Stormmeeuwen worden als zij adult zijn, in de broedtijd voor 70% aangetroffen op minder dan 25 km van de plaats van geboorte en voor meer dan 90% op minder dan 60 km. Terugmeldingen vanaf juli van het vierde kalenderjaar van in Nederland als nestjong geringde

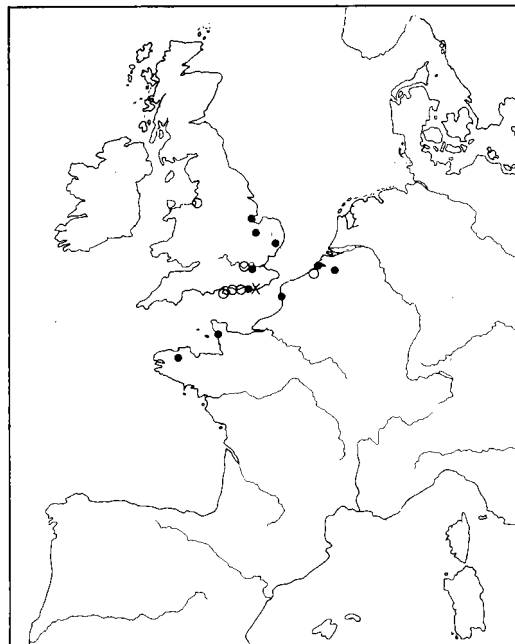
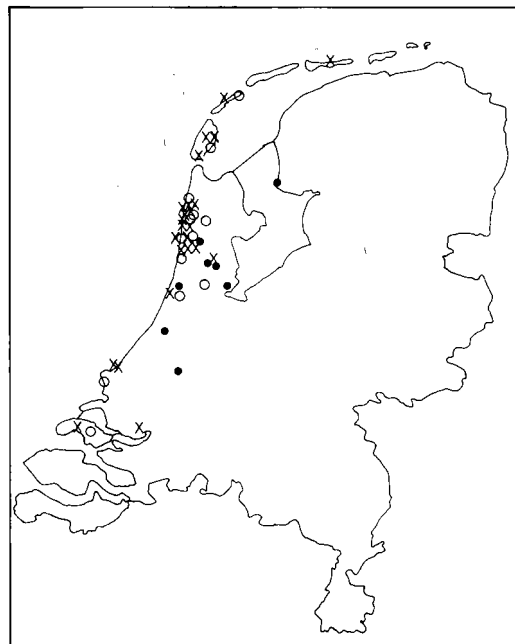
Tabel 3. Percentage opzettelijk bemachtigde Stormmeeuwen in de diverse landen. *Percentages of Common Gulls of Dutch origin intentionally obtained in the various countries.*

NL = Nederland Netherlands; D-S = Bondsrepubliek Duitsland, Denemarken, Zweden FR Germany, Denmark, Sweden; B = België Belgium; GB = Groot-Brittannië United Kingdom; F = Frankrijk France; E-P = Spanje, Portugal Spain, Portugal.

	NL	D-S	B	GB	F	E-P	Totaal
Opzettelijk	13	15	63	14	19	60	14.8
Totaal	601	13	19	100	58	5	796

Figuur 6. Terugmeldingen van tweedejaars Stormmeeuwen. *Places of recovery of second year Common Gulls.*
 (■) april-juni April-June, (○) juli-november July-November, (●) december-maart December-March, (x) april-juni April-June

Figuur 7. Terugmeldingen van derdejaars Stormmeeuwen. *Places of recovery of third year Common Gulls.*
 (○) juli-november, (●) december-maart, (x) april-juni

Stormmeeuwen kunnen dan gevoelig ook als terugmeldingen van Nederlandse broedvogels worden beschouwd. Binnen de Nederlandse broedpopulatie lijkt enige uitwisseling tussen de diverse kolonies te bestaan. Een klein deel van de in Nederland geboren Stormmeeuwen wordt als adult in de broedtijd op grotere afstand van de geboorteplaats gemeld, tot in BR Duitsland (op 307 km) en Zweden (op 663 km) toe. De vogel uit BR Duitsland werd als broedvogel gemeld. Voor het overige is de status van dergelijke vogels onduidelijk. Glutz von Blotzheim & Bauer (1982) noemen enkele voorbeelden van Stormmeeuwen die in de broedtijd op grote afstand van de plaats van geboorte werden aangetroffen (één vogel op 2225 km).

De ondersoort *canus* van de Stormmeeuw broedt in NW-Europa oostwaarts tot de Witte Zee. Het aandeel trekvogels neemt van west naar oost toe. IJslandse Stormmeeuwen zijn in hoofdzaak standvogel, Russische daarentegen hoofdzakelijk trekvogel (Glutz von Blotzheim & Bauer 1982, Cramp & Simmons 1983). Britse en Ierse Stormmeeuwen komen 's winters nauwelijks op het Europese continent. Adulte Nederlandse Stormmeeuwen werden 's winters voor zo'n 50% op meer dan 50 km afstand teruggemeld, gemiddeld werden zij

op 200 km van de ringplaats aangetroffen. Eerstejaars vogels werden voor 90% verder dan 50 km gemeld, terwijl zij gemiddeld op 430 km van de ringplaats werden aangetroffen. Adulte Stormmeeuwen uit BR Duitsland werden 's winters gemiddeld op 580 km van de ringplaats aangetroffen, eerstejaars op 780 km. Terugmeldingen op minder dan 50 km van de ringplaats ontbraken in de winter vrijwel volledig (berekend naar Babbe 1964 en Schloss 1969).

Eerstejaars Stormmeeuwen werden twee keer zo ver teruggemeld als adulte vogels. Subadulte vogels namen een middenpositie in tussen eerstejaars en adulte vogels. Dit verschijnsel komt bij meer vogelsoorten voor, bijvoorbeeld Scholekster (Koopman 1987). Opmerkelijk is dat eerstejaars Stormmeeuwen meer van het continent worden gemeld en adulte vogels meer uit Engeland. Adulte Stormmeeuwen overwinteren in Groot-Brittannië voornamelijk in het zuidoosten. Naast Britse en Nederlandse vogels overwinteren hier ook vogels uit onder andere BR Duitsland, Denemarken, Zweden, Finland en Zuid-Noorwegen. Vogels uit Noord- en Midden-Noorwegen overwinteren voornamelijk in Noord-Engeland en Schotland (Radford 1960).

Stormmeeuw, 4 augustus 1988, Zaandam (Anne Zwaga). *Common Gull* *Larus canus*.

Volgens Arbouw (1985) keren adulte Stormmeeuwen vanaf maart tot begin mei terug naar de broedkolonies op Texel. Subadulte vogels werden nauwelijks door hem waargenomen. Vernon (1969) vermeldt vanaf half februari trek van ZO-Engeland in oostelijke en noordoostelijke richting, eerst adulte meeuwen, in april ook veel juveniele vogels. Op grond van de terugmeldingen zouden adulte Nederlandse Stormmeeuwen pas vanaf april terugkeren naar de broedkolonies. Terugmeldingen geven echter een vertekend beeld, omdat vogels niet direct dood behoeven te gaan bij terugkeer naar de broedkolonie en indien dit wel het geval zou zijn, deze niet noodzakelijkerwijze direct behoeven te worden gevonden. De terugmeldingen van eerstejaars vogels doen vermoeden dat deze leeftijdsklasse in de broedtijd niet terugkeert naar de toekomstige broedgebieden, maar grotendeels in de winterkwartieren overzomert. De door Vernon (1969) beschreven voorjaars trek van juveniele vogels zou dan niet betrekking hebben op Nederlandse Stormmeeuwen, maar mogelijk op vogels uit oostelijker of noordelijker streken.

Dankzegging Mijn dank gaat in de eerste plaats uit naar Rinse Wassenaar van het Vogeltrekstation te Heteren voor het beschikbaar stellen van een computeruitdraai van de terugmeldingen van Nederlandse Stormmeeuwen. Eddy Wijmenga voorzag het concept van het artikel van op- en aanmerkingen, waarvan dankbaar gebruik is gemaakt. Wieberen Planting maakte de tekeningen.

Summary

This paper deals with the migration of Common Gulls hatched in the Netherlands. The most important wintering areas are the Netherlands, Belgium, France, and England. In their first year a minority winters as far as the Iberian peninsula. First year birds are recovered at greatest distances, adults at shortest distances, and subadults in between. Winter recoveries of first year birds from abroad are mainly from the Continent, those of adults mainly from England. In the breeding season adult birds

are recovered mainly in the neighbourhood of the birth colony, over 90% even within 60 km. However, a few birds were recovered at much larger distances. One bird was recovered as a breeding bird at a distance of 307 km from the birth colony. Common Gulls ringed as pullus in FR Germany, migrate on average almost two to three times further in southern and western directions than gulls hatched in the Netherlands. This parallels the general idea that there is an increasing proportion of migrating birds in the European population going from west to east.

Literatuur

- Arbouw G. J. 1985. Over de broedbiologie van de Stormmeeuw *Larus canus* op Texel. *Limosa* 58: 109-112.
- Babbe R. 1964. Funde beringter Sturmmöwen (*Larus canus*) vom Graswarder bei Heiligenhafen, Schleswig-Holstein. *Auspicium* 2: 61-86.
- Braaksma S. 1964. Het voorkomen van de Stormmeeuw (*Larus canus* L.). *Limosa* 37: 58-95.
- Cramp S. & Simmons K. E. L. (eds). 1983. The birds of the Western Palearctic, 3. Oxford University Press, Oxford.
- Glutz von Blotzheim U. N. & Bauer K. M. 1982. Handbuch der Vögel Mitteleuropas, 8-1. Akademische Verlagsgesellschaft, Wiesbaden.
- Koopman K. 1987. Verschillen in overwinteringsgebied van Friese Scholeksters *Haematopus ostralegus*. *Limosa* 60: 179-183.
- Radford M. C. 1960. Common Gull movements shown by ringing returns. *Bird Study* 7: 81-93.
- Schloss W. 1969. Ringfunde nordwestdeutscher Sturmmöwen (*Larus canus*). *Auspicium* 3: 99-124.
- SOVON 1987. Atlas van de Nederlandse vogels. Samenwerkende Organisaties Vogelonderzoek Nederland, Arnhem.
- VERNON J. D. R. 1969. Spring migration of the Common Gull in Britain and Ireland. *Bird Study* 16: 101-107.

K. Koopman,
Van Ewsumstraat 8, 9363 JC Marum

Aanvaard voor opname 19 juli 1988